

Łukasz OLSZEWSKI

Uniwersytet Warszawski

Terroryzm a bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej – wybrane aspekty

Streszczenie: W przedmiotowym artykule przedstawiono informacje na temat zjawiska terroryzmu w kontekście bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej. Na początku autor analizuje genezę, definicję i rodzaje terroryzmu. Artykuł wskazuje na współczesne podejście Unii Europejskiej do zwalczania terroryzmu na podstawie *Komunikatu Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów – Europejska Agenda Bezpieczeństwa*, który został przedstawiony w kwietniu 2015 r. Autor podejmuje również próbę określenia cech tego zjawiska i sytuacji zagrożenia w 2016 r. na podstawie publicznego raportu Europolu nt. sytuacji i prognoz dot. zjawiska terroryzmu w Unii Europejskiej (TE-SAT 2017).

Słowa kluczowe: terroryzm, bezpieczeństwo, zagrożenie, zwalczanie, Unia Europejska

Wstęp

Skala i częstotliwość ataków terrorystycznych w Europie, ich krwawy charakter i medialny wymiar spowodowały, że terroryzm stał się w ostatnim czasie najważniejszym zagrożeniem dla bezpieczeństwa i stabilności państw Unii Europejskiej. Nie ulega wątpliwości, że nieprzewidywalność i metody działania, jakimi posługują się sprawcy tego typu ataków, nakręcają spiralę strachu i poczucia stałego zagrożenia wśród społeczności międzynarodowej. Obserwując przekaz medialny można odnieść wrażenie, że terroryzm stał się codziennym elementem naszego życia, a eksperci analizując przeprowadzone ataki nie skupiają się już tak szczegółowo na sposobach ich wykrywania i zapobiegania, ale analizują i prognozują, jakie mogą być kolejne cele terrorystów. Śmierć niewinnych ludzi, którzy przypadkowo znaleźli się w określonym miejscu, gdzie dokonano zamachu, powoduje, że wiele milionów ludzi w Europie i na świecie odczuwa strach i ma świadomość istniejącego zagrożenia pojawiając się w miejscach podwyższonego zagrożenia.

Przedmiotowy artykuł ma na celu zaprezentowanie kluczowych aspektów dotyczących obecnego stanu i sytuacji związanej z zagrożeniem terroryzmem w Unii Europejskiej. Seria krwawych ataków terrorystycznych w Paryżu w 2015 r., zdetonowane ładunki wybuchowe przez terrorystów samobójców w Brukseli w marcu 2016 r., czy też zamachy z wykorzystaniem samochodów w Londynie w marcu i czerwcu 2017 r. to tylko najbardziej medialne przykłady działań terrorystów w ostatnich latach. Krajobraz tego rodzaju przestępczości jest jednak dużo bardziej rozbudowany i wielowątkowy.

Definicja i klasyfikacja terroryzmu

Zanim zostanie zaprezentowana aktualna analiza zagrożenia przestępczością o charakterze terrorystycznym, niezbędne wydaje się wyjaśnienie pojęcia terroryzm. Na wstępie należy wskazać, że początki tego typu działań, które moglibyśmy określić jako wykazujące cechy terrorystycznych, można odnaleźć już w starożytności m.in. Platon i Arystoteles próbowali poszukiwać moralnego usprawiedliwienia dla jednostki, która dopuściła by się zabicia władcy będącego tyranem. Badacze wskazują, że jednym z pierwszych ugrupowań terrorystycznych (funkcjonowało w Palestynie i Egipcie 66–73 r. n.e.) byli nożownicy (tzw. Sicari – nazwa pochodzi od określenia sica tj. krótki sztylet). Członkowie tej organizacji poza zabójstwami, przy realizacji których byli gotowi ponieść męczeńską śmierć, podpalali i niszczyli pałace lub np. mechanizm zaopatrzenia w wodę. W kolejnych latach i poszczególnych epokach można również wyróżnić wiele przykładów działań o podłożu terrorystycznym (Bukowski, 2010, s. 11–14).

Sformułowanie terroryzm ma swoje korzenie w staroindyjskim słowie *tras*, które następnie ewaluowało, w jęz. greckim jako *tereo*, natomiast w jęz. łacińskim m.in. *teres*, *tres*, *terror*. Przekładając te sformułowania na język polski należy wskazać na ich silne powiązanie ze strachem, lękiem i przerażeniem (Szlachter, 2006, s. 15–16). W tym kontekście należy także zaznaczyć, że samo pojawienie się słowa terroryzm jest ściśle powiązane z Rewolucją Francuską i miało miejsce pod koniec XVIII wieku. Wówczas ten termin był rozumiany inaczej niż współcześnie, gdyż odnosił się do sposobu zarządzania w państwie rewolucyjnym. Jednak już wtedy pewne jego cechy charakterystyczne nawiązywały do obecnego wymiaru terroryzmu tj. celowość i motywacja

stworzenia nowego i lepszego świata, także w wymiarze społecznym (Bukowski, 2010, s. 11–13, 22).

Analizując literaturę przedmiotu, akty prawne i inne opracowania można zauważyć, że istnieje wiele różnorodnych definicji tego pojęcia, które jest ujmowane w wielu różnorodnych kontekstach. W tym zakresie należy zwrócić uwagę, iż pojęcie terroryzmu ma swoje podłoże w słowie terror. W tym kontekście należy jednak pamiętać, że posługiwanie się terrorem (rozumianym jako przemoc, zastraszanie obywateli, skłanianie siłą do posłuszeństwa i określonych zachowań) należy przypisać przede wszystkim działalności władz państwowych. Tego typu działania były przecież stosowane nie tylko w starożytności, ale również współcześnie stanowią podstawę dla funkcjonowania i utrzymywania władzy przez państwa autorytarne (Mierzejewski, 2011, s. 136–138). Terroryzm to natomiast pewna filozofia działania wywodząca się od podmiotów niepaństwowych i realizująca określony cel/wskazująca na określony problem (także o wymiarze politycznym). Stosowana przez terrorystów przemoc lub jej groźba ma wzbudzać strach wśród szerokiej społeczności międzynarodowej i odbijać się szerokim echem medialnym (Oleksiewicz, 2013, s. 50–51).

Mając na uwadze różne definicje wydaje się, że bardzo trafnego odróżnienia przestępstw o charakterze terrorystycznym od innej przestępczości kryminalnej dokonał Stanisław Zbigniew Bukowski wskazując, że „terroryzm jest:

- nieodłącznie polityczny, jeśli chodzi o cele i motywacje;
- tak zaplanowany, by nieść dalekosiężne reperkusje psychologiczne, wykraczające poza bezpośrednią ofiarę czy cel;
- stosowany przez organizacje o dającej się zidentyfikować hierarchii przywódczej czy o konspiracyjnej strukturze komórek;
- dokonywany przez ugrupowania subnarodowe albo twór niepaństwowy;
- stosuje przemoc, albo co równie ważne, grozi jej zastosowaniem” (Bukowski, 2010, s. 28–29).

Po dokładnym rozważeniu ww. cech wskazane wydaje się jeszcze uszczegółowienie, że tego typu działania mogą być zrealizowane zarówno przez jednostkę, jak i przez grupę osób. Przyczyny działania sprawców mogą wynikać z różnych motywów (nie tylko o charakterze politycznym, istotne mogą być np. kwestie religijne lub osobiste), a cele ataku są bardzo zróżnicowane (np. osoby publiczne, przypadkowe osoby, infrastruktura krytyczna, siedziby kluczowych instytucji, wydarzenia

publiczne i sportowe etc.). Powyżej wskazano tylko na kilka kluczowych cech dla tego zagadnienia. Biorąc pod uwagę specyfikę problemu, jego zakres oraz stały rozwój metod i sposobów działania terrorystów wydaje się, że nie jest możliwe przedstawienie pełnej i uniwersalnej definicji tego zjawiska, która obejmowałaby jego wszystkie aspekty (Wojciechowski, 2009, s. 54–60).

Powyższą tezę potwierdza również wiele różnorodnych klasyfikacji tego zagrożenia dostępnych w ramach analizowanej literatury. Dla celów niniejszego artykułu zdecydowano się na wskazanie dwóch, które w ocenie autora najlepiej oddają charakter i wymiar tego zagrożenia na terytorium Unii Europejskiej. Damian Szlachter wskazuje na cztery wymiary terroryzmu w kontekście zagrożenia w regionie europejskim tj. **terroryzm separatystyczny** (celem działania jest m.in. utworzenie własnego kraju poprzez oderwanie się od istniejącej struktury państwowej np. Euskadi Ta Askatasuna – ETA w Hiszpanii), **terroryzm skrajnej lewicy** (w zależności od różnych motywacji ich działania były ukierunkowane na destrukcję, zniszczenie państw i gospodarki rynkowej, wiele tego typu organizacji przejawiało nienawiść m.in. wobec cywilizacji chrześcijańskiej), **terroryzm skrajnie prawicowy** (ma na celu m.in. zagładę liberalno-demokratycznej koncepcji państwa; wskazuje na potrzebę rasowej czystości, czego częstym przejawem jest przemoc wobec m.in. imigrantów, uchodźców) oraz **terroryzm islamskich ekstremistów** (podstawą jest przeciwstawianie się globalnemu porządkowi i zasadom społecznym m.in. ustrojowi demokratycznemu, motywacja o charakterze religijnym skierowana na obronę religii przed dominacją kultury zachodniej) (Szlachter, 2006, s. 35–69). Inni badacze tego zjawiska podkreślają, że działania terrorystyczne mogą wynikać z braku reakcji poszczególnych państw na poważne problemy społeczne. W tym kontekście wskazuje się na istnienie silnych powiązań między aspektami politycznymi i religijnymi oraz wyodrębnienie się tzw. terroryzmu ideologicznego (Bolechów, 2003, s. 21–25). Z kolei Gus Martin¹ dzieli terroryzm na następujące typy: terroryzm państwowy (en. *state terrorism* – popełniany przez rządy w stosunku do wrogów państwa zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym), terroryzm dysydencki (en. *dissident terrorism* – sprzeciw wobec oficjalnej polityki rządów, akty przemocy dokonywane są zazwyczaj przez ruchy niepaństwowe i poza obozem władzy mogą być skiero-

¹ G. Martin dokonał takiego podziału w publikacji pt. *Understanding Terrorism. Challenges, perspectives and issues* z 2013 r.

wane również przeciwko np. grupom religijnym i etnicznym), terroryzm religijny (en. *religious terrorism* – wynika z wiary i ma na celu obronę jej prawdziwych wartości, sprawcy podejmują działania w celu osiągnięcia większej chwały), terroryzm kryminalny (en. *criminal terrorism* – wykorzystywany przez zorganizowane grupy przestępcze w celu uzyskania profitów ekonomicznych np. włoska mafia), terroryzm międzynarodowy, en. *international terrorism* – ma na celu atak na istotne symbole ładu międzynarodowego (Martin, 2013, s. 40–41).

Powyższe przykłady klasyfikowania terroryzmu wskazują na najbardziej kluczowe obszary tego zjawiska z punktu widzenia Unii Europejskiej, ale nie jest to lista wyczerpująca. Każdy, analizując terroryzm w oparciu o różne przesłanki, mógłby stworzyć własny podział, co tylko potwierdza zawarte powyżej stanowisko o bardzo szerokim zakresie tego zagrożenia. Analizując zmieniający się świat i kluczową rolę Internetu w funkcjonowaniu współczesnych społeczeństw nie ulega wątpliwości, że coraz bardziej istotnym zagrożeniem staje się również przestępczość o charakterze terrorystycznym w cyberprzestrzeni, co wpłynęło na powstanie kolejnego istotnego typu tego zjawiska tj. tzw. cyberterroryzmu (Kowalewski, Kowalewski, 2014, s. 24–32).

Działania UE na rzecz wzmocnienia zdolności w obszarze zwalczania terroryzmu

Analizując historię współczesnych zagrożeń o charakterze terrorystycznym wydaje się, że punktem zwrotnym w postrzeganiu tego zjawiska był krwawy atak bojowników Al-Kaidy w dniu 11 września 2001 r. na wieżowce World Trade Center w Nowym Jorku. Śmierć poniosły wówczas 2973 osoby, a kilka tysięcy zostało rannych (Piwowarski, Depo, Pajorski, 2015, s. 152–153). Ilość ofiar i sposób przeprowadzenia tego zamachu spowodowały nie tylko zakorzenienie się tego zagrożenia w świadomości społeczności międzynarodowej, czy reformę amerykańskich służ specjalnych (Szymańska, 2014, s. 186–210), ale również zapewniło znacznie większą uwagę decydentów na poziomie Unii Europejskiej na to zjawisko.

Jednym z istotnych działań, które podjęto po ww. tragicznych wydarzeniach było m.in. utworzenie w 2004 r. stanowiska Europejskiego Koordynatora ds. Zwalczania Terroryzmu, czy przyjęcie Planu Działania w sprawie zwalczania terroryzmu. Od tego czasu istotnym celem były dą-

zenia i działania służące wypracowaniu spójnej reakcji Unii Europejskiej na to zjawisko (Szlachter, 2006, s. 135–141).

Analizując najbardziej aktualne strategiczne dokumenty na poziomie UE, należy w szczególności zwrócić uwagę na *Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów pn. Europejska Agenda Bezpieczeństwa* z 28 kwietnia 2015 r. (dalej: Europejska Agenda Bezpieczeństwa). Przedmiotowy dokument stanowi podstawę i wytyczną dla wspólnych działań UE w obszarze bezpieczeństwa poprzez zidentyfikowanie najważniejszych działań i wskazanie kluczowych priorytetów do 2020 r. Podkreśla się w nim, że dla efektywnego zapobiegania i zwalczania przestępczości niezbędna jest odpowiednia koordynacja w zakresie podejmowanych działań i ustanawia się zwalczanie terroryzmu jako jeden z trzech głównych priorytetów UE na lata 2015–2020 (wskazano także na przestępczość zorganizowaną i cyberprzestępczość). Analiza ww. dokumentu ma na celu wyeksponowanie najbardziej istotnych założeń z punktu widzenia wzmocnienia zdolności UE w zakresie zwalczania terroryzmu. Po pierwsze, agenda podkreśla globalny charakter bezpieczeństwa i w tym kontekście identyfikuje potrzebę silniejszego powiązania wewnętrznego i zewnętrznego wymiaru bezpieczeństwa oraz konieczność lepszej współpracy z krajami trzecimi. Nie od dziś wiadomo, że terroryzm stanowi problem globalny i nie da się go rozwiązać bez silnej współpracy i spójności działań w ramach całej wspólnoty międzynarodowej. Bez wątpienia skupienie się tylko na współdziałaniu w ramach UE nie przyniesie pożądaných efektów wskazujących na osłabienie tego zjawiska. Po drugie, dokument zwraca także uwagę na potrzebę lepszej wymiany informacji. Zapobieganie zagrożeniom terrorystycznym wymaga szybkiej wymiany informacji pomiędzy właściwymi służbami państw członkowskich UE, jak również z organami ścigania państw trzecich. W tym celu Komunikat identyfikuje konieczność wskazania słabych punktów w tym zakresie i kompletnego wykorzystywania istniejących już narzędzi np. Systemu Informacyjnego Schengen (SIS), bazy SLTD Interpolu zawierającej informacje dotyczące skradzionych lub utraconych dokumentów podróży, Prum (wymiana odcisków palców, informacji dot. zarejestrowanych pojazdów, profili DNA), czy baz Europolu. Po trzecie w dokumencie zauważa się, że nie będzie możliwa skuteczna walka z przestępczością i terroryzmem bez odpowiedniego zarządzania granicami oraz wysokich standardów w tym zakresie (Komunikat KE pn. Europejska Agenda Bezpieczeństwa, 2015, s. 2–9).

Jak zostało wskazane powyżej, jednym z trzech głównych priorytetów uwypuklonych w Europejskiej Agendzie Bezpieczeństwa jest obszar dotyczący zwalczania terroryzmu i zapobiegania radykalizacji. W dokumencie wyodrębniono oddzielny podpunkt dotyczący tego zagadnienia, gdzie wypunktowano szereg inicjatyw i działań, których realizacja mogłaby się przyczynić do zwiększenia zdolności Unii Europejskiej w tym zakresie. Wskazano w szczególności na następujące kwestie:

- potrzebę dalszego rozwijania i wzmocnienia możliwości Agencji Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol) poprzez utworzenie w jego ramach specjalistycznego Europejskiego Centrum ds. Zwalczania Terroryzmu (ECTC – European Counter Terrorism Centre), którego głównym zadaniem miało być wspieranie organów ścigania państw członkowskich². Zgodnie z założeniami Agendy w skład ww. Centrum wchodzi m.in. Jednostka do spraw Zgłaszania Nielegalnych Treści w Internecie (IRU – Internet Referral Unit)³;
- w dokumencie zwrócono uwagę także na kwestie finansowania terroryzmu – uznaje się, że lepsze śledzenie transakcji finansowych ma bardzo istotną wartość w zakresie zwalczania terroryzmu. Analiza ww. danych może mieć fundamentalne znaczenie dla lepszego identyfikowania całych siatek terrorystycznych. Z tego względu w ramach Agendy Komisja zobowiązała się do podjęcia szczegółowych analiz w zakresie konieczności zaproponowania nowych środków w tym zakresie;

² Zgodnie z informacjami dostępnymi na stronie internetowej Europolu Europejskie Centrum ds. Zwalczania Terroryzmu zostało utworzone w ramach Europolu w styczniu 2016 r. wzmocniając reakcję państw członkowskich UE na zagrożenie terrorystyczne poprzez m.in. wsparcie operacyjne, dzielnie się wiedzą ekspercką m.in. z zakresu finansowania terroryzmu i nielegalnego handlu bronią (*European Counter Terrorism Centre – ECTC. A central hub of expertise working to provide an effective response to terrorism*, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>, 8.08.2017).

³ Zgodnie z informacjami dostępnymi na stronie internetowej Europolu IRU zostało utworzone w lipcu 2015 r. Powstanie tej jednostki wynikało z coraz szerszego wykorzystania Internetu w ostatnich latach przez terrorystów m.in. do rekrutowania swoich zwolenników. Celem działania IRU jest zwalczanie propagandy terrorystycznej poprzez zapewnianie wsparcia państwom członkowskim w wykrywaniu i usuwaniu treści o charakterze terrorystycznym w Internecie (*Europol's Internet Referral Unit to combat terrorist and violent extremist propaganda*, <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol%E2%80%99s-internet-referral-unit-to-combat-terrorist-and-violent-extremist-propaganda>, 8.08.2017).

- dla zwalczania tego typu zagrożeń niezbędna jest również bardziej spójna współpraca wymiarów sprawiedliwości w państwach członkowskich UE oraz z krajami trzecimi;
- podkreślono potrzebę reakcji UE na kwestie radykalizacji postaw i propagandy ekstremistycznej – w tym kontekście znaczącą rolę w zakresie wzmocnienia zdolności UE mogą odegrać właściwa edukacja, integracja i współpraca z młodzieżą;
- w celu zwiększenia zdolności do ograniczania radykalizacji postaw zapowiedziano utworzenie centrum doskonałości w ramach Sieci upowszechniania wiedzy o radykalizacji postaw (RAN – Radicalisation Awareness Network). Należy zauważyć, że w kontekście deradykalizacji Agenda szczególnie rolę przyznaje podmiotom funkcjonującym na poziomie lokalnym (m.in. nauczyciele, administracja socjalna), które mogą z bliska obserwować i dostrzegać jednostki wymagające wsparcia. Dodatkowo Komisja zobowiązała się do wzmocnienia działalności szkoleniowej, wymiany doświadczeń w tym obszarze, aby skuteczniej zapobiegać radykalizacji postaw m.in. w więzieniach (Komunikat KE pn. Europejska Agenda Bezpieczeństwa, 2015, s. 15–20).

Wydaje się, że powyższe założenia zawarte w Europejskiej Agendzie Bezpieczeństwa na lata 2015–2020 w obszarze zapobiegania i zwalczania zagrożeń o charakterze terrorystycznym stanowią krok we właściwym kierunku. Jak zostało wskazane powyżej, część z nich została już zrealizowana, jednak pomyślność ich skutecznego wdrożenia wymaga odpowiedniego zaangażowania ze strony wszystkich państw członkowskich Unii Europejskiej oraz zastosowania globalnego podejścia do bezpieczeństwa (Komunikat KE pn. Europejska Agenda Bezpieczeństwa, 2015, s. 25).

Analiza zagrozenia

Nieocenionym źródłem informacji w tym zakresie, przedstawiającym sytuację zagrożenia terroryzmem w Unii Europejskiej jest prezentowany corocznie przez Agencję Unii Europejskiej ds. Współpracy Organów Ścigania (Europol) raport dotyczący sytuacji i trendów w tym obszarze tzw. TE-SAT (European Union Terrorism Situation and Trend Report). Sprawozdanie jest przygotowywane i publikowane przez Europol od 2007 r. i stanowi analizę strategiczną w oparciu o informacje udostępnione tej Agencji przez właściwe organy państw członkowskich. Ostatnia wersja

tego dokumentu została opublikowana na stronie internetowej Europolu w 2017 r. i obejmuje przegląd sytuacji w tym obszarze w 2016 r.⁴

W dokumencie TE-SAT 2017⁵ we wstępie dyrektor Europolu R. Wainwright wskazał, że przez ostatnie lata Agencja poświęcała coraz więcej czasu i zasobów na podejmowanie działań służących wspieraniu państw członkowskich UE w zapobieganiu i zwalczaniu przestępczości o charakterze terrorystycznym. Europol dostarcza m.in. możliwości do szybkiej i bezpiecznej wymiany informacji (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 4).

W odniesieniu do tendencji w ramach zagrożenia terrorystycznego wskazano, że zarówno grupy sieciowe, jak i działający indywidualnie terroryści stanowią zagrożenie dla bezpieczeństwa wewnętrznego UE. Terroryści indywidualni mogą być bezpośrednio kierowani przez Państwo Islamskie lub działać pod wpływem jego propagandy. Wykorzystują do swojej działalności przestępczej i realizacji zamachów takie środki, jak np. broń automatyczna, ładunki wybuchowe (np. w Brukseli), samochody (jak np. w Nicei, Berlinie). Raport TE-SAT 2017 wskazuje, że w większości przypadków ataki były starannie zaplanowane, chociaż ich wykonanie często miało spontaniczny charakter. Przewiduje się, że nadal terroryści będą wykorzystywać w swojej działalności małe improwizowane ładunki wybuchowe. Celem ich działania jest i będzie jak największa skala zniszczeń, które pochłoną jak największą liczbę ofiar. Terroryści mogą przeprowadzać ataki na tzw. trudne cele (jak policja, wojsko), miękkie cele (jak np. kościoły) i w szczególności miejsca o międzynarodowym charakterze, które zapewnią odpowiedni rozgłos i zainteresowanie mediów. Organizacje terrorystyczne mogą także wykorzystywać sytuację migracyjną, wysyłając swoich bojowników na teren UE. W dokumencie wskazuje się na coraz większą rolę i zaangażowanie kobiet i dzieci w działalność terrorystyczną. Przewiduje się, że wraz ze słabnięciem pozycji tzw. Państwa Islamskiego coraz więcej bojowników będzie podejmować próby powrotu do państw UE, z których pochodzą. W 2016 r. nastąpił wzrost,

⁴ Informacje na temat metodologii powstawania i struktury raportu TE-SAT są dostępne na stronie internetowej Europolu (*EU Terrorism Situation & Trend Report 2017 (TE-SAT). Reviewing the terrorism phenomenon*, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report>, 10.08.2017).

⁵ Wersja online raportu TE-SAT 2017 jest dostępna na stronie internetowej Europolu (*European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 (TE-SAT 2017)*, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>, 11.08.2017).

w stosunku do lat ubiegłych, w zakresie liczby aresztowań dzihadystów zaangażowanych w terroryzm (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 5–8).

Raport wskazuje, że w 2016 r. odnotowano w 8 państwach członkowskich UE 142 przypadki ataków (liczba odnosi się zarówno do ataków zrealizowanych, jak i nieudanych)⁶. 47 z tych prób było udanych i spowodowało śmierć 142 osób, 379 zostało rannych. Nastąpił spadek liczby ataków w porównaniu z 2014 r. (226 przypadków) i 2015 r. (193 przypadki). Zdecydowanie największa liczba przypadków w 2016 r. miała charakter etniczno-narodowy i separatystyczny (99), 27 przypadków wynikało z lewicowego ekstremizmu, a 13 z islamskiego ekstremizmu (6 z nich było powiązanych z tzw. Państwem Islamskim). W 2016 r. aresztowano 1002 osoby za przestępstwa terrorystyczne (718 z tych osób to islamscy ekstremiści). Najwięcej osób aresztowano we Francji (456), Wielkiej Brytanii (149) i Hiszpanii (120). W Polsce aresztowano 6 osób związanych z tego typu działalnością przestępczą (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 9–11).

Należy zwrócić uwagę, że raport Europolu wskazuje na powiązanie działalności terrorystycznej z innymi formami przestępczości, które są wykorzystywane jako źródło finansowania terroryzmu np. handel narkotykami. Ocenia się, że ponad 5000 osób z UE wyjechało do stref konfliktu w Syrii i Iraku. Terrorysty w swojej działalności przestępczej najczęściej wykorzystują broń palną i materiały wybuchowe (duża dostępność prekursorów wybuchowych ułatwiała terrorystom produkcję ładunków w warunkach domowych). W 2016 r. w 17 państwach członkowskich UE odnotowano łącznie 275 postępowań sądowych dotyczących działalności terrorystycznej (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 12–20).

W odniesieniu do terroryzmu islamskich ekstremistów raport podsumowuje, że w 2016 r. w 13 atakach terrorystycznych zginęło łącznie 132 osoby. W związku z tego typu działalnością przestępczą aresztowano 718 osób (26% z nich stanowiły kobiety). Aż 489 z tych osób aresztowano we Francji, w Polsce tylko 5 osób. Należy zwrócić uwagę, że w tym zakresie od 2012 r. w UE obserwowana jest tendencja wzrostowa. Przykładowo w 2012 r. aresztowano za tego typu działalność przestępczą 159 osób, w 2013 – 216,

⁶ Zgodnie z raportem Europolu TE-SAT 2017 liczba przypadków ataków terrorystycznych w poszczególnych państwach członkowskich UE w 2016 r. kształtowała się w następujący sposób: Wielka Brytania – 76, Francja – 23, Włochy – 17, Hiszpania – 10, Grecja – 6, Niemcy – 5, Belgia – 4, Holandia – 1.

w 2014 – 395, w 2015 – 687 (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 22–24).

Raport TE-SAT 2017 odnosi się także do zagrożenia działalnością terrorystyczną poza obszarem UE m.in. na Bałkanach Zachodnich, z których zgodnie z informacjami Agencji ok. 800 zagranicznych bojowników terrorystycznych (tzw. FTFs – *foreign terrorist fighters*) wyjechało do Syrii, aby wziąć udział w konflikcie zbrojnym. Część z nich z czasem powróci na teren Bałkanów Zachodnich i będzie stanowić realne zagrożenie. W odniesieniu do Syrii i Iraku Europol wskazuje, że działania militarne w 2016 r. doprowadziły stopniowo do osłabiania pozycji tzw. Państwa Islamskiego. Dokument charakteryzuje także sytuację w Turcji podkreślając, że to państwo nadal może być celem dla terrorystów m.in. z uwagi na fakt, że w działalności propagandowej tzw. Państwa Islamskiego, coraz częściej wskazuje się Turcję, jako kraj który porzucił zasady prawdziwego islamu, co w efekcie stanowi dla terrorystów usprawiedliwienie dla przeprowadzanych zamachów (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 33–35).

W odniesieniu do odłamu etniczno-nacjonalistycznego i separatystycznego terroryzmu w 2016 r. odnotowano 99 przypadków ataków (zrealizowanych i prób nieudanych) w państwach członkowskich UE, 4 z nich zostały przeprowadzone przy użyciu materiałów wybuchowych. Zgodnie z danymi Europolu, za tego typu działalność aresztowano 84 osoby (spadek w porównaniu do 2015 r. w którym aresztowano 168 osób). Najwięcej tego typu ataków przeprowadzono w Wielkiej Brytanii – 76 i Francji – 18 (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 39–40).

W dokumencie przeanalizowano także działania w ramach odłamu terroryzmu lewicowego i anarchistycznego. Zgodnie z danymi Europolu w 2016 r. przeprowadzono 27 tego typu ataków w państwach członkowskich Unii Europejskiej (aresztowano 31 osób). W tym kontekście należy zwrócić uwagę, że aż 16 z wyżej wymienionych ataków przeprowadzono we Włoszech (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 42–44). Ponadto podkreślono, że w 2016 r. odnotowano jeden przypadek działań (zgłoszony przez Holandię), który został zakwalifikowany jako akt terroryzmu prawicowego. W 2015 r. odnotowano 9 takich przypadków (Zob. *European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 – TE-SAT 2017*, s. 45).

Analiza raportu Europolu TE-SAT 2017 pozwoliła na przedstawienie aktualnego krajobrazu zagrożenia terrorystycznego w Unii Europejskiej.

Nie ulega wątpliwości, że pomimo tylko 13 tego typu ataków w 2016 r. (w porównaniu z innymi odłamami terroryzmu) największym zagrożeniem dla stabilności i bezpieczeństwa państw członkowskich Unii Europejskiej jest terroryzm islamskich ekstremistów (w szczególności inspirowanych lub kierowanych przez tzw. Państwo Islamskie). Nastawienie sprawców na jak największą liczbę przypadkowych ofiar, wykorzystywanie zróżnicowanych środków do realizacji ataku (np. ładunków wybuchowych i w ostatnim czasie także samochodów ciężarowych) oraz obserwowane w ostatnim czasie zwiększone zaangażowanie kobiet w realizację tego typu ataków (Zięba, 2017, s. 214–218) powoduje, że spójne działania na poziomie UE w zapobieganiu i zwalczaniu tego typu zagrożeń są niezbędne. W tym kontekście istotną wartość bez wątpienia stanowi szereg działań wskazanych w Europejskiej Agendzie Bezpieczeństwa. Jednocześnie, zmieniający się charakter zagrożenia i stałe próby wykorzystywania przez terrorystów nowych form organizacji i realizacji swojej działalności przestępczej powodują, że państwa członkowskie UE stale powinny wzmacniać spójny i szybki sposób reakcji na to zagrożenie, uwzględniając w tym modelu także globalny wymiar tego zjawiska.

Zakończenie

Podsumowując to zagadnienie należy jeszcze raz podkreślić, że w obecnym wymiarze zagrożeń terroryzm jest najważniejszym wyzwaniem dla państw członkowskich UE. Potwierdza to nie tylko powyżej scharakteryzowana sytuacja zagrożenia opracowana przez Europol, ale przede wszystkim poczucie strachu i zagrożenia, które towarzyszy Europejczykom każdego dnia. Czy nie jest jednak tak, że medialność tego typu wydarzeń nakręca do granic możliwości spiralę strachu? Takiego zdania jest m.in. Tomasz Aleksandrowicz, który wskazuje, że zwycięstwo terrorystów umożliwia dzisiejsze społeczeństwo informacyjne. Osadzone w świadomości ludzi poczucie zagrożenia terroryzmem i paniczny strach przed tego typu przestępczością powodują, że inne zagrożenia, chociaż bardziej prawdopodobne, schodzą na drugi plan. Porównanie liczby ataków terrorystycznych i ich ofiar z ilością wypadków komunikacyjnych i ich ofiar pozwoliłoby nam zrozumieć, które zdarzenie generuje większy poziom zagrożenia i powinno być uznawane za bardziej istotne wyzwanie. Pomimo, że jak zaznacza Tomasz Aleksandrowicz, prawdopodobieństwo, że staniemy się ofiarą ataku jest mniejsze niż poprawne skreślenie

właściwych liczb w totolotku, strach nadal się potęguje, a terroryści często osiągają zamierzone efekty (Aleksandrowicz, 2015, s. 99–100).

Wynika to jednak ze sposobu działania i bezkompromisowości terrorystów, którzy przeprowadzając krwawe ataki stale oddziałują na wyobraźnię ludzi. Pewnie gdyby każdy sprawca wypadku drogowego zawsze świadomie dążył do śmierci innych uczestników ruchu drogowego postrzeganie tego typu zagrożenia przez opinię publiczną byłoby zupełnie inne. Wydaje się, że terroryzm jest i jeszcze długo będzie kluczowym wyzwaniem dla bezpieczeństwa wewnętrznego Unii Europejskiej. Spójne i wieloaspektowe działania państw członkowskich UE i szybka wymiana informacji mogą przyczynić się do ograniczenia skali tego zagrożenia.

Bibliografia

- Aleksandrowicz T. (2015), *Media, terroryzm i przyszłość*, w: A. Dmochowski, *Czas strachu. Terroryzm – Europa – Polska*, Wydawnictwo Słowa i Myśli, Warszawa.
- Bolechów B. (2003), *Terroryzm w świecie podbiegunowym*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Bukowski S. Z. (2010), *Terroryzm europejski. Geneza i współczesne zagrożenia*, Wydawnictwo Naukowe Akademii Pomorskiej w Słupsku, Słupsk.
- EU Terrorism Situation & Trend Report 2017 (TE-SAT). Reviewing the terrorism phenomenon*, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report>, 10.08.2017.
- European Counter Terrorism Centre – ECTC. A central hub of expertise working to provide an effective response to terrorism*, <https://www.europol.europa.eu/about-europol/european-counter-terrorism-centre-ectc>, 8.08.2017.
- European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 (TE-SAT 2017)*, <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>, 11.08.2017.
- Europol's Internet Referral Unit to combat terrorist and violent extremist propaganda*, <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/europol%E2%80%99s-internet-referral-unit-to-combat-terrorist-and-violent-extremist-propaganda>, 8.08.2017.
- Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów p. Europejska Agenda Bezpieczeństwa z 28 kwietnia 2015 r., COM(2015) 185 final, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0185&from=pl>, 6.08.2017.
- Kowalewski J., Kowalewski M. (2014), *Cyberterroryzm szczególnym zagrożeniem bezpieczeństwa państwa*, „Telekomunikacja i Techniki Informacyjne”, nr 1–2.
- Martin G. (2013), *Understanding Terrorism. Challenges, perspectives and issues*, Sage Publications, Los Angeles.

- Mierzejewski D. J. (2011), *Bezpieczeństwo europejskie w warunkach przemian globalizacyjnych*, Toruń.
- Oleksiewicz I. (2013), *Polityka antyterrorystyczna Unii Europejskiej*, Wydawnictwo Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin.
- Piwowarski J., Depo J., Pajorski P. (2015), *Fundamentalizm islamski a terroryzm w XXI wieku*, Wyższa Szkoła Bezpieczeństwa Publicznego i Indywidualnego „Apeiron” w Krakowie, Kraków.
- Szlachter D. (2006), *Walka z terroryzmem w Unii Europejskiej – nowy impuls*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń.
- Szymańska M. (2014), *Eksplzja terroryzmu w USA a przekształcenia w amerykańskich służbach specjalnych po 11 września 2001 r.*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego”, nr 10.
- Zięba A. (2017), *Radykalizacja kobiet do terroryzmu*, w: *Bezpieczeństwo antyterrorystyczne. Świadomość społeczna i edukacja*, red. K. Liedel, P. Piasecka, Wydawnictwo Difin, Warszawa.
-

Terrorism and the internal security of the European Union – the selected aspects

Summary

This article provides information on the phenomenon of terrorism in the context of the internal security of the European Union. At the beginning the author analyzes the genesis, definition and types of terrorism. The article points to the contemporary approach of the European Union to combating terrorism on the basis of the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – the European Agenda on Security, which was presented in April 2015. The author also make an attempt to determine the features of this phenomenon and the threat situation in 2016 on the basis of public Europol document European Union Terrorism Situation and Trend Report 2017 (TE-SAT 2017).

Key words: terrorism, security, threat, combating, European Union

Informacja o autorze

Lukasz Olszewski – magister, absolwent Uniwersytetu Warszawskiego. Doktorant dziennych Studiów Doktoranckich w zakresie Nauk Społecznych na Wydziale Nauk Politycznych i Studiów Międzynarodowych UW (specjalizacja: nauki o bezpieczeństwie). Główne zainteresowania badawcze: bezpieczeństwo wewnętrzne Unii Europejskiej, funkcjonowanie Policji i służb specjalnych, współpraca policyjna pomiędzy państwami członkowskimi UE, cyberbezpieczeństwo, przestępczość w cyberprzestrzeni, terroryzm oraz zagrożenia hybrydowe.